

JRTR

JOURNAL OF RECREATION AND TOURISM RESEARCH

ISSN: 2148-5321

2005 YILI SONRASI TÜRKİYE'DE YOKSULLUK ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

AN EVALUATION ON POVERTY IN TURKEY AFTER 2005

Şerife Gamze ALBAYRAK ^a

Özet

Günümüzde küreselleşen dünyanın önemli sorunlarından biri olan yoksulluk, yalnızca az gelişmiş toplumları ilgilendiren bir sorun değil aynı zamanda hem gelişmiş toplumları hem de gelişmekte olan toplumları da yakından ilgilendirmektedir. Yoksulluk kavramı çok boyutlu göreceli bir kavram olmakla beraber, maddi ve maddi olmayan temel yaşam ihtiyaçlarını karşılayamama durumudur. Dünya Bankası tarafından 2018 yılında yayınlanan raporda, gelişmişlik seviyesi yüksek ülkeler için satın alma gücü paritesine göre belirlenen günlük kişi başına 5.50 ABD doları, az gelişmiş-gelişmekte olan ülkeler için bu rakam 3.20 ABD dolardır. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de özellikle son yıllarda gelir dağılımı eşitsizliği ve yoksulluk artış göstermiştir. Bu konuda birçok ülkede yoksullukla mücadeleyi merkeze alan programlar yapılmaktadır. Türkiye’de yoksullukla mücadele politikaları gün geçtikçe önemini arttırmış fakat alınan tedbir ve uygulanan politikalarla istenilen sonuca ulaşamamıştır. Yoksulluk sorununun çözülmesinde derinliğine inilmesi ve yapısal bir dönüşümle çözüme ulaşılması gerekmektedir. Yapısal sorunların iyi anlaşılabilmesi ve bunun gerektirdiği etkin politikaların uygulamaya girmemesi, sonuçlarında başarısız olmasına neden olmaktadır. Bu çalışmada Yoksulluğun teorik çerçevede tanımları yapılarak genel olarak yoksulluğa nedenleri, boyutları ve yoksullukla mücadele yolları analiz edilmiş, Türkiye’de 2005 sonrası yoksulluk profili incelenmiş ve günümüze kadar geçen süre zarfında yoksulluk göstergeleri analiz edilerek, Türkiye’de, yoksullukla mücadelede yapılması gereken müdahale ve mücadele politikalarından söz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Türkiye’de Yoksulluk, Yoksullukla Mücadele

Abstract

Today, poverty, which is one of the important problems of the globalizing world, is not only a problem that concerns underdeveloped societies, but also closely concerns both developed and developing societies. Although the concept of poverty is a multidimensional relative concept, it is the state of not being able to meet the material and non-material basic life needs. In the report published by the World Bank in 2018, this figure is US\$ 5.5 per person per day, determined by purchasing power parity, for countries with high levels of development, and US\$ 3.20 for underdeveloped-developing countries. As in the whole world, income inequality and poverty have increased in Turkey, especially in recent years. In this regard, programs that center the fight against poverty are carried out in many countries. Policies to combat poverty in Turkey have increased their importance day by day, but the desired result has not been achieved with the measures taken and the policies implemented. In order to solve the poverty problem, it is necessary to go deep and reach a solution with a structural transformation. The failure to understand the structural problems and the failure to implement the effective policies required by this causes failure in its results. In this study, the definitions of poverty in the theoretical framework were made, the causes of poverty, its dimensions and the ways of fighting against poverty were analyzed, the poverty profile after 2005 in Turkey was examined, and by analyzing the poverty indicators during the period until today, the intervention and struggle policies that should be done in the fight against poverty in Turkey have been mentioned.

Keywords: Poverty, Poverty in Turkey, Fighting Poverty

Makele Geliş Tarihi: 17.02.2022 **Makale Kabul Tarihi:** 20.03.2022

Sorumlu Yazar (Corresponding Author): Şerife Gamze ALBAYRAK (serife.albayrak@hbv.edu.tr)

^a Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Ankara/Türkiye (serife.albayrak@hbv.edu.tr),
ORCID: 0000-0002-6808-0823

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6399151>

1. Giriş

Yoksulluk gerek gelişmiş ülkeler gerekse gelişmekte olan ülkeler için geçmişten günümüze süre gelen en önemli sorunların başında yer almaktadır. Günümüzde yoksulluğun birçok farklı kriterleri olmakla beraber ülkelerin gelişmişlik seviyesine göre de ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bu boyutuyla yoksulluk kavramı teorik olarak ortak bir tanıma dâhil olsa da yoksulluk sınırı farklı tanımlarda yapılmaktadır.

Günümüz şartlarında, yoksulluk sadece ekonomik bir sorun olmanın dışında toplumların geniş kesimini de ilgilendiren sosyal, kültürel, hukuksal ve siyasi gibi birçok boyutu olan bir sorun olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Genellikle azgelişmiş ülkeler için bağdaştırılan yoksulluk kavramı, gelişmiş ülkeler içinde küresel ekonominin varlığı sebebiyle ciddi sorunları beraberinde getirmektedir. Bu sebep den dolayı dünya ekonomileri yoksulluğu sorun olarak görmekte, yoksulluğun nedenleri ortadan kaldırmak için ortak bir siyaset belirleyerek yoksullukla mücadele etmektedirler.

Bu çalışmanın birinci bölümünde yoksulluk kavramı teorik çerçevede ele alınıp yoksulluğun nedenleri, sınırları ve ölçülmesi hakkında bilgi verilecektir. İkinci bölümde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri ışığında 2005 sonrası Türkiye’de yoksulluk süreci analiz edilecektir. Sonuç bölümünde ise yoksullukla mücadelede karşılaşılan sorunlar araştırılıp çözüm önerileri verilecektir.

2. Teorik Çerçeve

2.1. Yoksulluk Kavramı

Bilinen en genel tanımıyla yoksulluk, bireylerin en temel ihtiyaçlarını karşılama imkânına sahip olmaması, kişilerin yaşayabilecekleri minimum yaşam standartlarının erişememe durumudur. (Şenkal,2005:392) Yoksulluk, refah seviyesine erişememe olarak tanımlanabileceği gibi; toplam gelirin yaşam varlığının devamı için gerekli olan yiyecek, giyim vb. asgari düzeydeki fiziki ihtiyaçları karşılamaya yetmemesidir şeklinde de ifade edilebilir (Field,1983: 51). Yoksulluk kavramı ilk kez Seebom Rowntree tarafından 1901 yılında kullanıldığı kabul edilmektedir. Diğer taraftan Rowntree’ye de yoksulluğu bireylerin kendisinden biyolojik varlığının devam ettirebilmesi için gerekli olan asgari düzeydeki yeme, içme giyinme gibi ihtiyaçlarını dahi karşılayamaması olarak tanımlar. (Öztornacı ve Demirdöğen, 2015: 7)

Bireylerin tüketim tercihleri ve gelirleri, sosyoekonomik göstergeler, geleceğe yönelik beklentiler gibi birçok etken yoksulluk kavramının tanımlanması ve hesaplanmasını zorlaştırmaktadır. (Sapançalı, 2001: 127). Cox’a göre yoksulluk, insanların iyi bir yaşam sürmesi için gerekli olan kaynakların olmayışıdır. (Cox, 1975: 48)

Yoksulluk sadece fizyolojik ihtiyaçların karşılanmaması, insani yaşam şartlarına uygun olmama durumunu ifade etmemekle beraber toplumdaki ekonomik durum, eğitim yetersizliği, yüksek suç oranı, olumsuz sağlık koşulları, çarpık kentleşme, gibi etkenlerinde kavramsallaştırılması gerekmektedir (Tekeli, 2000:145; Sidney, 2009: 173).

Bu bağlamda yoksulluk kavramı mutlak yoksulluk ve görelî yoksulluk olarak karşımıza çıkmaktadır. (Kalaycıoğlu ve Rittersberger-Tılıç, 2002: 1999) Mutlak yoksulluk; genel olarak toplumun ya da toplumu oluşturan kesimlerin asgari yaşam düzeyini sürdürebilmek için gıda, barınak ve giyim gibi sadece fizyolojik ihtiyaçları karşılayabilmesi olgusudur. Mutlak yoksulluk seviyesinin belirlenmesinde iki unsur karşımıza çıkmaktadır. Bunların ilki, aile büyüklüğü ve en düşük seviyede yapılan mal ve hizmet ihtiyacı; ikinci unsur ise, bu ihtiyaçlar için gerekli olan harcama miktarını belirleyen mal ve hizmet fiyatları oluşmaktadır. Bu durum milli gelir seviyesinden bağımsız olarak, günlük 1 ABD dolar sınırının altında yer alan bireyleri temsil etmektedir. (Şenses, 2003:18)

Dünya Bankası, yoksulluk ana başlığı altında yapılan programlarda ilerlemeyi görebilmek için gelişmişlik seviyesi ülkeler için “mutlak” bir yoksulluk sınırı belirlemiştir. Buna bağlı olarak farklı iki mutlak yoksulluk kavramı olan “görelî yoksulluk” ve “açlık sınırında yoksulluk” kavramlarını ortaya koymuştur. Bu sınırlar alt-orta gelir grubu ülkeleri için SAGP’ne göre günlük kişi başı 3,20 ABD Doları ve üst-orta gelir grubu ülkeleri için ise 5,50 ABD Dolarıdır. Görelî yoksulluk ise bireyin bir sosyal varlık olmasından hareket etmekte ve kendisini biyolojik olarak değil, toplumsal olarak yeniden üretebilmesi için gerekli tüketim ve yaşam düzeyinin saptanmasını içermektedir.(Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi Türkiye Ulusal Raporu,2006:85) Mutlak yoksulluktan ziyade görelî yoksulluk daha çok toplumda yoksul olarak adlandırılan hanehalkı ile ortalama gelire sahip olan hane halkı arasında bir karşılaştırma yapmaktadır. Bu iki farklı gelir grubuna ait hanehalkı arasındaki farklılıkları ortaya koymaktadır. Görelî yoksulluk için çoğunlukla uygulanan metod; ülke bünyesinde ortalama ya da medyan gelirin belli bir oranı altında gelir tanımlanan bireylerin, toplam oranının hesaplanmasıdır.

Son yıllarda yoksullukla ilgili öne çıkan kavramlardan biri de kent yoksulluğu kavramıdır. Küreselleşmeyle beraber artan rekabet koşulları, çalışan nüfusun değişen yaşam şartları ve göç dalgasıyla oluşan talep artışı kent yoksulluğunun artmasına neden olan kriterlerdir. (Mingione, 1996: 7).

Birleşmiş Milletler tarafında 1997 yılında yayınlanan, İnsani Gelişme Raporu’nda insani yoksulluk kavramı ortaya atılmıştır. Rapora göre insani yoksulluk, bireylerin kabul edilebilir yaşam şartlarına özgür, haysiyetli, saygılı, sürdürülebilir ve sağlıklı yaşam için gerekli olanak ve alternatiflerden mahrum olması olarak tanımlanmaktadır. (UNDP, 1997:15). İnsani yoksulluk kavramı ise bireylerin fizyolojik ihtiyaçlarında öte sosyal göstergelerinin iyileştirilmesi, kültürel ve eğitim olanaklarına da sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır

2.2. Yoksulluk Nedenleri

Yoksulluğun, dünya geneline bakıldığında birçok tarihsel nedeni vardır; sömürgecilik, kölelik, savaş, istila gibi sebepler günümüz çoğu ülkelerin yoksulluk geçmişlerinin nedenlerini göstermektedir. Genel olarak yoksulluğun kaynağına bakacak olursak bu nedenlerin birbirlerini sürüklediği ve sürüklediği görülmektedir.

- Küreselleşme
- Üretim yetersizliği
- Hızlı nüfus artışı
- Yanlış ekonomi politikaları (vergi, para, faiz vb.)
- İşsizlik
- Eflasyon
- Piyasada tekelleşme
- Eğitim
- Doğal koşullar
- İklim

Dünya Bankası’nın 2000 yılında yayınladığı raporda yoksulluğa sebep olarak, gelir ve varlıkta yoksun olma, söz ve güç sahibi olamama ve kırılabilirlik olarak üç unsur üzerinde durmuş ve yoksulluğu ortadan kaldırmak için bu unsurların iyileştirilmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Literatürde yoksulluğun nedenleri birçok farklı boyutlarda ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. (World Bank, 2000:34–37). Bunlar arasında farklı sınıflandırma yapan diğer nedenler ise kişisel sebepler ve dış etkilerin varlığıdır. Yoksullukta kişisel sebepler, bireylerin bilgi, yetenekleri, tecrübeleri, tutumluluk ve gösterdikleri caba gibi kişinin bireysel özelliklerine dayandırılabilmektedir. Dış etkenler olarak, yoksulluğa neden olan faktörlerin bireylerin etkileri dışında seyreden ekonomi politikaları olmak üzere, düşük gelirler, yetersiz

büyüme, istihdam ve eğitim olanakları, ayrımcılık, savaşlar ve doğal afetler gibi birtakım faktörlere bağlı olduğunu savunmaktadır (Taylor, 1991: 40 – 45).

Genel olarak yoksulluğun temel nedeni ekonomik nedenler olmakla beraber, uluslararası ve uluslararası kalkınma kuruluşların konuyla ilgili plan, politika ve stratejileri oluşturmaktadır. Ülkenin içinde bulunduğu siyasi yapı ve politik faktörlerde yoksullukla yakında ilgilidir.

Yoksulluğa yol açan siyasi faktörler arasında, siyasi karar alma sistemine katılım yetersizliği ve toplumsal örgütlenme seviyesindeki yetersizlik yer almaktadır. Ülkenin içinde bulunduğu iklim şartları, deprem, heyelan gibi doğal afetler, yoksulluğa yol açan ekolojik nedenler arasında yer almaktadır. Kuraklık ve beraberinde uzun dönemli süregelen kıtlık yoksulluğun sebepleri arasında yer almaktadır. Sosyolojik faktörlere bakıldığında hanehalkı içinde bulunduğu durum önemli rol oynamaktadır. Hanehalkı büyüklüğü, eğitim ve gelir durumu gibi birçok özellik sosyolojik olarak yoksulluğa neden olan faktörler arasında yer almaktadır. Yapılan araştırmalarda hanehalkının çok çocuklu büyük aile olması ve aile resinin kadın olması yoksulluk oranını arttırmaktadır. (Şenses, 2013:157–160).

2.3 Yoksulluk Sınırı ve Yoksulluğun Ölçülmesi

Yoksulluk sınırı, ülkelerin gelişmişlik ve kalkınma seviyesini de gösteren önemli bir göstergedir. Ülkeler arasında yoksulluk sınırının mukayese edilmesi, ölçümlendirilmesi ve ülkenin toplam nüfus içinde kimlerin yoksul olduğunun belirlenmesi önemli bir ölçüt olarak görülmektedir (Dumanlı, 1996: 9)

Burada önemli olan konularda biri, yoksulluk sınırının bireyleri üzerinde mi yoksa hanehalkı üzerinde mi, belirlenmesi gerektiğidir. (Fields, 1994: 89).

Uluslararası yoksulluk sınırı genellikle mutlak yoksulluk sınırına giren nüfusun tahmin edilmesi olarak kullanılmakta ve genellikle ABD doları olarak ifade edilmektedir. Yoksulluk sınırının ölçülmesinde farklı iki yöntem olan Gıda-enerji alımı yöntemi ve temel ihtiyaçlar maliyet yöntemi kullanılmaktadır. Gıda yoksulluk yöntemi, genellikle ulusal yoksulluk sınırı belirleyen gelişmekte olan ülkelerde kullanılmaktadır. Mutlak yoksulluk sınır olarak da bilinen yoksulluk sınırı ise, gıda harcamalarına ilaveten temel gereksinimleri de göz önüne alarak hesaplamaktadır. Az Gelişmiş Ülkeler de günümüzde, mutlak yoksulluk sınırı yaklaşımını uygulamaktadır.

Yoksulluk kavramının çok boyutlu ele alınması aynı şekilde yoksulluğun ölçülmesinde de farklı boyutların ele alınmasına neden olmuştur. Bu sebeple yoksulluğun ölçümünde tek boyutlu gelir yoksulluğundan çok boyutlu insani yoksulluk ölçümünü amaçlayan endeksler olsa da Dünya’da ve Türkiye’de halen gelir yoksulluğu ölçütü kullanılmaktadır. Yoksulluğun ölçülebilmesi için ilk olarak yoksulluk sınırının belirlenmesi ve daha sonra yoksulluk endeksinin oluşturulması gerekmektedir.

Yoksulluğun ölçülmesinde en çok kullanılan yöntem gelire dayalı yetersizlik yöntemidir. Buna göre geliri, önceden belirlenen yoksulluk sınırının altında kalan hanehalkı yoksul olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluğun ölçülendirilmesinden en sık kullanılan yöntemler, yoksulluk oranı (kafa sayım endeksi), yoksulluk açığı endeksi, yoksulluk açığının karesi endeksi ve Sen endeksidir.

Yoksulluk endeksi; Yoksulluk oranı yoksulluk sınırının altında kalan kişilerin toplam nüfusa

oranı şeklinde hesaplanmaktadır. Bu endeks, ölçütler arasında en yaygın ve anlaşılabilir olmasıyla avantaj sağlamakta ve yoksulluğun gelişimi hakkında bilgi edinmede kolaylık sağlamaktadır. En büyük eksikliği ise yoksulluk endeksinin yoksulluğun şiddeti ve yoksullar arasında gelir farklılıklarını sebeplerini açıklayamamaktadır. Gelişmekte olan ülkeler için yaşam süresi (40 yaş altı yaşam beklentisi olanların oranı), eğitim (okuma yazma bilmeyenlerin

oranı), makul bir yaşam standardı (sağlıklı içme suyuna sahip olmayanların oranı, temel sağlık hizmetlerinden yararlanamayanların oranı, 5 yaş altı beslenemeyenlerin oranı) kriterlerine göre hesaplanmaktadır. (Gündoğan, 2008: 44)

Yoksulluk açığı endeksi ise; Yoksulluk açığı endeksi, toplumdaki yoksulluğun ortalama boyutunu yoksulluk sınırının yüzdesi olarak ifade etmekte ve yoksulların ortalama gelirinin yoksulluk sınırından ne kadar uzaklaştığını göstermektedir (Doğan,2014:32). Bu endeks, Yoksul bireylerin yoksulluk sınırının üzerine çıkabilmeleri için gerekli olan ortalama gelir ya da harcama düzeyini gösterir (Uzun, 2003:157). Yoksulluk açığı endeksi de i gelirin yoksullar arasında nasıl dağıldığına karşı duyarlı olmadığı için yoksulluğun şiddetini yansıtmamaktadır.

Yoksulluk açığının karesi endeksi; Yoksulluk açığı endeksinin karesi alınarak hesaplanır ve diğer endekslerden farklı olarak yaşanan yoksulluğun şiddeti hakkında bilgi vermektedir. Bu endeks yoksullar arası ölçmek amacıyla kullanılmakta olup, farkı tüketim harcamaları sahip yoksulluk sınırından daha uzakta olan hanelere daha fazla ağırlık vererek yoksullar arasındaki eşitsizlikleri dikkate almaktadır.

Son olarak *Sen endeksi*, yoksul sayısının, yoksulluğun şiddetinin ve yoksullar arasındaki gelir dağılımının birbirleri ile etkilerini birleştiren bir endekstir. Uluslararası standartlarda kullanılan Gini katsayısı ve yoksulluk açığı ile birlikte kullanılan bir endekstir. (Doğan, 2014;53)

TÜİK 2008 yılında Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından belirlenen yetişkin bir kişinin minimum harcaması gereken günlük kalori değerini (2.100 kalori) kullanmıştır (www.tuik.gov.tr). Bu yaklaşım, birçok ülkede hala uygulanabilmektedir. (Şenses,2001:45). Bugün gelişmekte olan birçok ülke mutlak yoksulluk sınırını bu şekilde ölçeklendirmektedir. Burada karşımıza çıkan diğer bir sorun hesaplaması yapılan farklı hane büyüklüklerinin mevcut olmasıdır. Hane büyüklükleri farklı olan durumlarda karşılaştırma yapılabilmesi için tüketim harcamalarının farklılaştırılması gerekmektedir. Bunun sonucunda oluşan farklı tüketim harcamalarına göre hangi hanelerin yoksulluk sınırının altında kalacağını hesaplanması gerekmektedir. TÜİK yapmış olduğu anket sonuçlarına göre hazırladığı raporları baz alırken, Dünya Bankası gelir seviyesi düşük ülkeler için günlük 3,20 ABD dolarını mutlak yoksulluk sınırı olarak adlandırmaktadır. Bu oran gelir seviyesi daha yüksek ülkeler için 5,50 ABD Doları hesaplanmaktadır. (World Bank,2018).

3. Türkiye’de Yoksulluğun Analizi

Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye içinde yoksulluk, geçmiş dönemlerden günümüze kadar, önemi gittikçe artan bir meseledir. 1980 yıllarında sonra küreselleşen ekonomiler, kapitalist sisteme uyum süreci gibi çabalar, ülkenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapıyla beraber yoksulluk kavramının öneminin artmasına ve daha görünür hale gelmesine neden olmuştur. Türkiye, bu yıllarda kent yoksulluğu, kayıt dışılık, konut mafyası, gecekondulaşma, çarpık kentleşme, yolsuzluk ve enformel sektör gibi sorunlarla daha karşılaşmaya başlamıştır. Türkiye’de oluşan bu olumsuz tablo, yoksulluğun artmasına neden olmuş, bu tetikleyici unsurlar yoksulluğun toplumsal bir sorun hale gelmesini sağlamıştır. Bunun için yoksullukla mücadele politikalarının etkinleştirilmesi, sosyo politikaların geliştirilmesi ve ilgili kamu kuruluşları kurma yoluna gidilmiştir.

Türkiye, 1980 yılı ve sonrası yapısal bir değişim sürecine girmiştir. Uygulamaya giren yeni ekonomi programı ile sosyal ve ekonomik yapıda köklü bir dönüşüm sürecine girmiş, 1990’lı yıllarda yaşanan ekonomik krizlerle beraber ekonomide birçok olumsuzluklar yaşanmıştır. 1986 yılında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kurulmuş ve 2004 yılında yürürlüğe giren 5263 sayılı yasa ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü’ne dönüştürülmüştür. Önemli sayılabilecek diğer bir uygulama olan Yeşil Kart uygulamasına ise 1992 yılında geçilmiştir. Yaşanan krizler sonrasında küreselleşmeyle beraber uygulanan neo-

liberal politikalar yoksulluğun daha da belirginleşmesine ve gelir dağılımını toplumsal kesimler arasında keskinleşmesine neden olmuştur. Bunların sonucu olarak gelirin nispeten daha eşit paylaşıldığı bir Türkiye’den gelir dağılımının adaletsizliğinin arttığı bir ülke konumuna gelmiştir. (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011:68).

World Bank 2000 raporuna göre “Türkiye’de, yoksulluk sınırının altında yaşamını sürdüren kesimin toplam nüfus içindeki %36,3, toplam hane sayısı içindeki payı ise %31olarak hesaplanmıştır. Satın alma gücü paritesine göre yoksulluk sınırı ortalama olarak hane başı 4 milyon TL’dir Nüfusun %15,7’si ise toplam yıllık harcamaları göz önüne alındığında nispi yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır”. TÜSİAD’ın yapmış olduğu araştırmaya göre,“1987 yılında kişilerin %15,5’i nisbi yoksulluk sınırının altında olup, bu oran 1994 yılında %14,5’e düştüğünü göstermektedir”. Dünya Bankasının, Yoksullukla Mücadele, 2000-2001 raporunda ise 1994 Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi verilerinden hareketle “Türkiye’de nüfusun %2,4’ünün günlük 1 doların altında bir tüketim seviyesi ile yaşamını idameettirdiğini hesaplamıştır. Günlük tüketim seviyesi 2 doların altında olan nüfusun oranı ise %18’dir” (World Bank, 2000b:17).

2000-2001 yıllarında yaşanan krizler sonrasında krizin yarattığı olumsuz etkileri en aza indirmek adına Türkiye, Dünya bankası ile gerçekleştirdiği Şartlı Nakil Transfer Programı, uygulamaya koymuştur. Bu uygulamayla alınan kredi ile Sosyal Riski Azaltma Projesi oluşturulmuş, yaşanan kriz sonrası en çok etkilenen en yoksul hane halkına acil gelir sağlanması, temel sağlık ve eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi ve yoksul kesim için istihdam olanaklarının sağlanmasını kapsamaktadır.(Fırat, 2013:201).

Yoksullukla mücadelede diğer bir yöntem ise, iki farklı uygulama olarak gerçekleştirilen mikro kredi uygulamalarıdır. Amaç, yeni bir girişim, iş yapma fikri ve gelir sağlamak amacıyla yoksul kesime olanak verilmesidir. İlk uygulama şekli 2002 yılında Marmara Deprem bölgesinde Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV) tarafından Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesinin başlamasıdır. Diğer bir uygulama ise 2003 yılında, Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) ile Grameen Bank işbirliği arasında Diyarbakır ‘da oluşturulan Türkiye Grameen Mikrokredi Programı uygulamasıdır.

Türkiye’de yoksulluk ölçümleri TÜİK tarafından harcama ya da gelir bazlı olarak hesaplanmaktadır. 2010 yılı itibaren yoksullukla ilgili veriler ülkenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik yapıya göre düzenlenmiş ve uluslararası ekonomiler açısından karşılaştırma olanağı sağlanmıştır. Türkiye açısından değerlendirecek olursak, mutlak ve göreceli yoksulluk kavramları açısından gelişmekte olan ülke kategorisine giren Türkiye’de göreceli yoksulluğun mutlak yoksulluğa göre ön plana çıktığı görülmektedir.

2008 yıllarında yaşanan küresel ekonomik kriz Türkiye’yi diğer krizlerin etkisi altındayken yakalamış bu ise ekonominin yavaşlama döneminde sıkıntılara sebep olmuştur. 2008 yılının ilk dönemlerinde yatırım, ihracat ve tüketim verilerinde önemli sayılabilecek düşüşler gerçekleşmiştir. Özellikle Bankacılık ve finans sektörü küresel kriz boyunca önceden alınan önlemler ve politikalar nedeniyle güçlü kalmayı başarmış, bu ise 2008 küresel ekonomik krizin Türkiye’de daha sınırlı kalmasına neden olmuştur. Türkiye kamu politikalarını şekillendirmek ve yoksulluğun çözümlenmesi için Türkiye’nin toplumsal ve ekonomik açıdan kalkınmasını hızlandırmak ve bireylerin yaşam kalitesini arttırmak amacıyla yapılan 2006-2008, 2007-2009, 2008-2010 ve 2009-2011 yıllarında politikalar orta vadeli programlar açıklamıştır.

Yapılan sosyal yardımlara bakılacak olursa, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafında yürütülen birçok politika karşımıza çıkmaktadır. Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi, Sosyal Yardım Bilgi Sistemi, Alo Sosyal Yardım Projesi, Aile yardımları, Eğitim Yardımları, Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Nakdi Yardım Programı Doğum Yardım Uygulaması gibi birçok sosyal yardım uygulaması mevcuttur. Yoksullukla mücadelede geçici

bir çözüm olup, yoksulluk sorununu azaltıcı ve çözücü politikaların uygulanması gerekmektedir.

Aşağıda Tablo 1’de Türkiye’nin 2005 yılı sonrası hane halkı fert gelirine göre yoksulluk açığı, yoksulluk sınırı, yoksulluk sayısı ve yoksulluk oranı verilmiştir. Yoksulluk açığı %40 dilime göre 2006 yılında 28,4 iken bu oran 2020 yılında %22,4 seviyesine gerilemiştir. Yoksulluk oranı (%70) 2006 yılında %32.1 iken bu oran 2020 yılında %28,3 seviyesine gerilemiştir. Yoksul sayısına bakıldığında en yüksek sayısı 23152 bin ile 2020 yılında gerçekleşmiştir.

Tablo1: Satınalma Gücü Paritesi (SGP) kullanılarak hesaplanan gelire dayalı görece yoksulluk sınırına göre yoksul sayıları, yoksulluk oranı ve yoksulluk açığı, 2006-2016

Yıllar	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
%40															
Yoksulluk sınırı (TL)	1 849	2 348	2 460	2 735	2 886	3 167	3 515	3 897	4 312	4 826	5 517	6 166	6 918	8 354	9 621
Yoksul sayısı (Bin kişi)	8 228	5 920	6 241	6 869	6 801	6 664	6 759	6 128	5 929	5 970	5 749	5 197	5 712	5 942	6 674
Yoksulluk oranı (%)	12,2	8,6	9,0	9,7	9,5	9,2	9,2	8,2	7,8	7,8	7,5	6,6	7,2	7,4	8,2
Yoksulluk açığı	28,4	23,3	22,5	23,9	22,3	24,3	22,3	21,4	21,3	21,8	19,6	19,8	20,1	20,5	22,4
%50															
Yoksulluk sınırı	2 311	2 935	3 075	3 419	3 608	3 958	4 394	4 871	5 390	6 032	6 896	7 707	8,647	10 442	12 026
Yoksul sayısı (Bin kişi)	12 096	10007	10613	11 391	11 461	11058	11131	10321	10451	10503	10296	9 690	10 647	10 833	11 424
Yoksulluk oranı (%)	17,9	14,6	15,3	16,1	16,1	15,3	15,1	13,9	13,8	13,8	13,4	12,3	13,3	13,4	14,0
Yoksulluk açığı⁽¹⁾	30,7	25,0	25,0	26,1	25,3	25,7	26,0	24,5	23,6	23,8	23,0	21,5	22,1	22,4	25,4
%60 - 60%															
Yoksulluk sınırı (TL)	2 774	3 522	3 689	4 103	4 330	4 750	5 272	5 845	6 468	7 238	8 275	9 249	10 377	12 531	14 431
Yoksul sayısı (Bin kişi)	16 561	15009	15773	16 409	16 274	15903	16041	15990	15801	16024	16034	15 318	16375	16 299	17 176
Yoksulluk oranı (%)	24,5	21,9	22,8	23,3	22,8	22,0	21,8	21,5	20,9	21,0	20,8	19,4	20,5	20,2	21,0
Yoksulluk açığı	33,1	26,3	27,2	27,6	27,7	27,6	28,3	25,5	25,9	24,9	24,4	24,2	24,3	25,5	25,8
%70															
Yoksulluk sınırı	3 236	4 109	4 304	4 787	5 051	5 542	6 151	6 819	7 545	8 445	9 655	10 790	12 106	14 619	16 836
Yoksul sayısı (Bin kişi)	21 684	19907	20914	21 320	21 360	21132	21842	21385	21465	21605	21547	21 665	22 484	22 397	23 152

Yoksulluk oranı (%)	32,1	29,1	30,2	30,2	29,9	29,2	29,7	28,7	28,4	28,3	27,9	27,5	28,2	27,7	28,3
Yoksulluk açığı	33,3	28,9	29,1	30,7	30,8	30,1	29,3	27,7	27,9	27,6	27,1	25,5	26,9	27,6	28,2

Kaynak:TÜİK, Gelir ve Yaşam Araştırması 2017

“Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu” başlıklı Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın (2007 –2013) temel kıstası şudur: “Türkiye; AB ülkeleri seviyesinde daha adil bir gelir dağılımı hedefleyen, her yurttaşın insanca yaşama hakkını kurum ve kuruluşlarıyla güvence altına alan, insan kaynaklarının geliştirilmesine ve istihdam odaklı sürekli ve istikrarlı bir ekonomik büyümeyi sağlayan ve kamunun öncülüğünde STK, özel sektör, üniversiteler, medya ve vatandaşların katkı ve katılımıyla sosyo-ekonomik politikaların geliştirilmesi yoluyla yoksulluğu önleyen bir ülke” olarak hedeflenmiştir (TÜİK, 2007: 61).

UNDP 2010 yılında Türkiye’yi de kapsayan Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi’ni yayınlamıştır. Endekse göre hanehalkı özellikleri tespit edilmiş, eğitim, sağlık ve yaşam koşulları buna göre belirlenmiştir. Yapılan anket çalışmalarına göre, Türkiye’de yaşanan yoksulluğun sebebinin sadece ekonomik yoksunluğun neden olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ekonomik yoksunluğun yanında, Türkiye’de yoksulluk sınırı altında kalanların eğitim, sağlık ve yaşam koşulları alanlarında da yoksun olduğu görülmüştür. (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2013: 8).

Türkiye’de Gelir ve Araştırma 2016 verilerine göre, eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %60’ı dikkate alındığında yoksulluk sınırına göre belirlenen yoksulluk oranı, Tablo 2’de 2006 yılında %25,6 olup, bu oran 2015 yılında %21,9, 2016 yılında bu oranın %21,2’ye gerilediği görülmektedir. 2006 yılı sonrası genel görünüme bakıldığında, bu oran en düşük 2017 yılında en yüksek ise 2006 yılında görülmüştür. İzleyen dönemde en yüksek eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine sahip %20’lik grubun toplam gelirden aldığı pay bir önceki yıla göre 0,2 puan artarak %47,4’e, en düşük gelire sahip yüzde 20’lik grubun aldığı pay 0,1 puan artarak %6,3’e yükseldi. Toplumun en zengin %20’sinin gelirinin en yoksul %20’sinin gelirine oranı şeklinde hesaplanan P80/P20 oranı ise 7,7’den 7,5’e düştü.(TÜİK 2017)

Tablo2: Yoksulluk Oranı

Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirin % 60 kriterine göre Yoksulluk-Yoksulluk oranı (%)														
2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
25,6	23,4	24,1	24,3	23,8	22,9	22,7	22,4	21,8	21,9	21,2	20,1	21,2	21,3	21,9

Kaynak:TÜİK 2021

“Kişi başı günlük harcaması, cari satınalma gücü paritesine göre 2,15 doların altında fert oranı 2015 yılında %0,06 seviyesinde gerçekleşti.Yoksulluk sınırı, cari kalan satınalma gücü paritesine göre 4,3 dolar olarak alındığında, 2014 yılında %1,62 olan yoksulluk oranı, 2015 yılında %1,58 olarak tahmin edildi. Türkiye’de ortalama yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri bir önceki yıla göre %12,7 artarak 19 bin 139 TL’den 21 bin 577 TL’ye yükseldi.”(TÜİK, 2017) Maddi yoksulluk oranı, ekonomik ve finansal açıdan bireylerin zorluk çektiği bir yoksulluk oranıdır. Bu oranı gösteren göstergeler arasında bireyin gerçekleştirmiş olduğu tüketim alışkanlıkları arasında yer alan kira, barınma, ısınma, gıda tüketimi, kırmızı et ve beyaz et tüketimi, tatil harcaması, telefon, televizyon, otomobil gibi harcamaların maddi olarak karşılanmaması durumunu ifade eder. Burada sıralanan göstergelerin en az dördünün karşılayamayanların oranı olarak tanımlanan ciddi maddi yoksunluk oranı 2017 yılında %28,7 iken 2018 yılında 2,2 puan düşerek %26,5 olarak gerçekleşti. Toplumun genel düzeyine göre

belli bir sınırın altında gelire sahip olan bireyler görece anlamda yoksul sayılmaktadır. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %50'si dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre, yoksulluk oranı 2020 yılında 0,6 puan artarak %21,9 olmuştur. Medyan gelirin %60'ı dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre yoksulluk oranı ise son yılda 0,6 puan artarak %21,9 olarak gerçekleşti.(TÜİK, 2018)

“Kişi başı günlük harcaması, cari satınalma gücü paritesine göre 2,15 doların altında kalan fert oranı 2015 yılında %0,06 seviyesinde gerçekleşti. Yoksulluk sınırı, cari satınalma gücü paritesine göre 4,3 dolar olarak alındığında, 2014 yılında %1,62 olan yoksulluk oranı, 2015 yılında %1,58 olarak tahmin edildi.”(TÜİK 2017)

Tablo 4: Yoksulluk sınırı yöntemlerine göre fert yoksulluk oranları, 2002-2015

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Türkiye									
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı	0,52	0,47	0,22	0,21	0,14	0,06	0,06	0,03	0,06
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı	8,41	6,83	4,35	3,66	2,79	2,27	2,06	1,62	1,58
Kent									
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı	0,09	0,19	0,04	0,04	0,02	0,02	0,02	.	.
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı	4,40	3,07	9,6	9,7	9,4	6,0	6,4	.	.
Kır									
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı	1,49	1,11	0,63	0,57	0,42	0,14	0,13	.	.
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı	17,59	15,33	11,92	9,61	6,83	5,88	5,13	.	.

Kaynak:TÜİK, 2015

Yoksulluk kavramı ülke sınırları içinde farklı mekanlar doğrultusunda kırsal yoksulluk ve kent yoksulluğu olarak sınıflandırılmaktadır. Bu karşılaştırmaya bakıldığında kırsal alanlarda yaşanan yoksulluk riski kentlerde yaşanan yoksulluğa göre oldukça fazladır. Bunun sebepleri arasında kentlerde yapılaşan kamusal fırsatlardan uzak kalma, verimsiz topraklar ve üretimin düşmesiyle tarımsal alanların küçülmesi gibi sebepler sayılabilir. (Karakoyun, 2013: 26).

Tablo.4'te Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından açıklanan veriler göre yoksulluksınırı yöntemlerine göre fert yoksulluk oranları kent ve kır ayrımı olarak yapılmıştır. TÜİK tarafından açıklanan veriler 2013 yılına kadar kent-kır ayrımı yapılarak açıklanmış, 2014 yılından sonra yoksulluk sınırı yöntemlerine göre fert yoksulluk oranlarında kent ve kır ayrımı yapılmamıştır.

Türkiye geneline kent ve kır yoksulluk oranlarına bakıldığında tabloda kır yoksulluğunun kent yoksulluk oranına göre oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Kent yoksulluk oranları 2007 yılında %4.4 iken 2013 yılına gelindiğinde %6,4 seviyesinde gerçekleşmiştir. Kır yoksulluk oranları incelendiğinde ise en yüksek oran %17.7 ile 2007 yılında gerçekleşirken 2013 yılında ise %5,3 seviyelerinde olduğu görülmektedir.(TÜİK, 2017)

“Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %50'si dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre, yoksulluk oranı bir önceki yıla göre 0,8 puanlık düşüş ile %13,5 olarak gerçekleşti. Medyan gelirin %60'ı dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre ise yoksulluk oranı bir önceki yıla göre 1,1 puan azalarak %20,1 oldu. Hanehalkı tiplerine göre eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %50'si dikkate alınarak hesaplanan yoksulluk oranlarına bakıldığında; tek kişilik hanehalklarının yoksulluk oranının bir önceki yıla göre 0,7 puan düşerek %8,2, bağımlı çocuğu olmayan hanehalklarının

yoksulluk oranının 0,2 puan düşerek %3,8, bağımlı çocuğu olan hanehalklarının yoksulluk oranının ise 0,9 puan düşerek %17 olduğu görüldü.” (TÜİK, 2018)

4. Sonuç ve Öneriler

Genel anlamada yoksulluk insanların en temel ihtiyaçlarını karşılama olanağına sahip olamaması, bireylerin yaşayabilecekleri azami yaşam şartlarına sahip olunamaması şeklinde tanımlayabilecek olursak, yoksulluk kavramına işsizlik, yoksunluk, sosyal dışlanma, ayrımcılık gibi sosyal olgular da etkileşim içinde olmaktadır.

Günümüz dünyasında yoksulluğun artması ve çeşitlenmesi, sorunun giderek öneminin artmasına neden olmuştur. Küreselleşme ile beraber kentler de yaşanan gelir dağılımı adaletsizliğinin artması, kapitalizm ve modernleşme süreci kentsel yoksulluğunun artmasına neden olmuştur. Kentlerde yaşanan bu sorun farklı yönleriyle bütün toplumlarda da kendini göstermektedir. (Aytaç ve Akdemir,2003: 58) Kentsel yoksulluğun önüne geçilmesi için yapılması gereken önlemlerin başında, kentsel göçün önüne geçilerek, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının en aza indirilecek yeni politikaların geliştirilmesidir.

Yoksullukla mücadele politikaları genel olarak dolaylı ve dolaysız mücadele politikaları olarak iki farklı yaklaşımla ele alınmaktadır. Bu iki yaklaşım birbirinden farklı olamamakla beraber birbirini tamamlayıcı nitelikte olmalıdır. Dolaylı mücadele yaklaşımında amaç, ekonomik büyümenin bireylerin gelirlerinin artmasına ve yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik olup yoksulluğun azalacağı görüşüne dayanmaktadır. (Şenses, 2009:219) Bu yaklaşım orta ve uzun vade de hedeflenen büyümenin yoksulluk üzerine etkilerine odaklanmakta ve gelir dağılımındaki değişimi de öne çıkarmaktadır. (Bhagwati, 1988:539)

Hedeflenen büyümenin yoksul kesime istihdam yaratan, gelir dağılımı eşitsizliğini azaltan ve yoksul bireylerin gelirini arttıran bir politikayla gerçekleşmesi gerekmektedir. Yoksullukla mücadelede hedeflenen büyüme politikaları arasında yapılması gerekenleri başında, emeğin kayıt dışı kullanımının engellenmesi, kadın istihdamının arttırılarak gelir sağlayıcı olanakların belirlenmesi ve özel sektörün daha az müdahale ile teşvik edilmesi gerekmektedir. (Aktan ve Vural, 2002: 2).

Doğrudan mücadele yaklaşımı, yoksullukla mücadeleye yönelik direk ekonomik politika ve programların uygulanması şeklinde gerçekleşir. Yaklaşımına göre farklı politikalarla kamu, gelirin dağılımına müdahale etmektedir.(Gündoğan, 2008:51) Doğrudan mücadele yöntemleri ise; ekonomik kaynakların adil bir şekilde dağılımını sağlayan, gerek eğitim gerekse sağlık harcamalarını arttırmaya yönelik olup yoksul istihdamının arttırılmasını sağlamaya yönelik politikaları içermektedir. Aynı zamanda asgari ücret, yoksullara yönelik sübvansiyon sağlama ve kredi planlamaları da doğrudan mücadele politikalarının içerisinde yer almaktadır. (Şenses, 2003: 327) Bununla ilgili öncelikli hedeflerin belirlenmesi için yoksul kesimin belirlenmesi gerekmektedir. Yapılan uygulama ve politikaların daha hızlı ilerlemesi için gerekli yönetimin kurulması gerekmektedir. Evrensel bir eğitimin sağlanması, cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi ve kadınların güçlendirilmesi için istihdam alanlarının genişletilmesi gerekmektedir. Türkiye’de yoksullukla mücadelede doğrudan yaklaşım çerçevesinde değerlendirilebilecek diğer uygulamalar arasında sivil toplum örgütlerinin sağladıkları yardımlar ve mikro kredi uygulamaları sayılabilir.

Gelişmekte olan ülkelerde ve Türkiye’de olduğu gibi her ülkenin kendine özgü yoksulluk nedeni, boyutu ve yoksullukla ilgili mücadele politikaları vardır. Burada vurgulamak istenilen yoksulluk kavramının tam açılımının yapılarak öneminin vurgulanmasıdır. Türkiye’de yoksullukla mücadele politikaları gün geçtikçe önemini arttırmış fakat alınan tedbir ve uygulanan politikalarla istenilen sonuca ulaşılamamıştır. İlk olarak vurgulandığı gibi yoksulluğun derinliğine inilmesi ve yapısı hakkında yeterli bilgiye ulaşılması gerekmektedir.

Ekonomide sorunun iyi anlaşılabilmesi çözümün ve buna bağlı olarak sonuçların başarısız olmasına neden olmaktadır. Yoksullukla savaşmanın en etkili ve birinci yolu istihdam sağlamaktır. Bu ise ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumla ilişkili olup yukarıda bahsedildiği gibi büyümenin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yoksullukla mücadele de öncelikli konulardan biri de eğitimidir. Yoksulluk sorunu yaşayan birçok gelişmekte olan ülkede eğitimin yetersiz olduğu görülmektedir. Ülkelerin eğitim seviyesi arttıkça yoksulluk oranları azalmakta, eğitim seviyesi düştükçe yoksulluk oranının arttığı görülmektedir. Sipahi (2004) yılında Konya için yapmış olduğu çalışmada, Konya’da kent yoksullarının %57,1’inin ilköğretim mezunu olduğunu, %10,9’unun ise okur-yazar olmadığını, üniversite mezunlarında ise bu oranın sadece %1,8 olduğu sonucuna varmıştır. Buradan yola çıkarak yoksulluğun eğitim düzeyi düşük gruplarda daha yüksek oranlarda yaşandığını belirtmiştir bireylerin eğitim seviyelerini arttırması, bilgi ve yeteneklerini geliştirmesini buise kendi geçimini sağlayabilecek yeni iş imkânları bulmasına neden olacaktır. Okul yaşına gelmiş her çocuğun eğitim hakkında yaralanabilmesi, gereken altyapının sağlanması, okul ve öğretmen sayısının arttırılması ve bölgeler arasında eğitim hakkının eşit dağılımının sağlanması gerekmektedir.

Türkiye’de yoksulluk genel çerçevede incelendiğinde dikkat çeken önemli sorunlardan biri de çalışan yoksulluğun fazla olmasıdır. Çalıştığı halde yoksul olan, yoksulluk sınırının altında olan bireylerin sayısının oldukça fazla olmasıdır. Yoksullukla mücadelede çalışan bireylerin yoksulluk oranının belirlenmesinde; asgari ücretin iyileştirilerek insani yaşam seviyesine yükseltilmesi, istihdam alanların genişletilmesi, kırsal kesimde önemini yitiren tarım sektörünün yerini hizmet sektörüne bırakarak önemini azalması, kısmi zamanlı çalışma, sanayi kesimindeki informal yapı gibi birçok sebep rol oynamaktadır. Bunu yanında çalışan nüfusun çocuk sayısı arttıkça yoksulluk oranları da artmaktadır.(Ceyhan, 2018:112)

Türkiye ile OECD ülkeleri arasındaki duruma bakılacak olunursa, yoksulluk ve gelir eşitsizliğinde ortalamanın üstünde olduğu görülmektedir. Türkiye’de görece yoksulluğun yüksek olduğu özellikle kadın ve çocuk yoksulluğunun OECD ortalamasının oldukça üzerinde olduğudur. Bunun sebeplerinden olan işsizlik oranının yükselmesi ve genç nüfus oranının yoksulluk sorununu derinleştirdiği öngörülmektedir.

Yoksullukla mücadele politikaları; kısa, orta ve uzun vade politikalarla yoksulları beklenmedik olumsuzluklara karşı hazır olmayı, bu sorunlarla ilgili gerekli koruyucu önlemlerin alınarak bireylerin iş, eğitim, sağlık gibi sosyal haklarının elde edilmesi yönünde önem taşımaktadır. (Drakakis ve Smith, 1996:695).

Yapılan sosyal yardımlara bakılacak olursa, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülen birçok politika karşımıza çıkmaktadır. Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi, Sosyal Yardım Bilgi Sistemi, Alo Sosyal Yardım Projesi, Aile yardımları, Eğitim Yardımları, Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Nakdi Yardım Programı Doğum Yardım Uygulaması gibi birçok sosyal yardım uygulaması mevcuttur. Yoksullukla mücadelede geçici bir çözüm olup, yoksulluk sorununu azaltıcı ve çözücü politikaların uygulanması gerekmektedir. Türkiye’de uygulanan ekonomik ve sosyal politikaların başarısızlığa uğraması, yoksulluk sorununu gittikçe artmasına yoksul kesimin ve hatta toplumun tamamının bundan olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. (Gerşil ve Yeşilyurt, 2014:4).

Son yıllarda yoksullukla mücadelede önemli bir adım da, IMF, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Uluslararası Çalışma Örgütü gibi uluslararası kuruluşların da çalışmalarının artmasıdır. Yaşanan küresel ekonomik krizler, gelişmekte olan ülkelerin bozulan ekonomik yapılarını gidermek amacıyla uluslararası finans kuruluşları tarafından uygulanan birçok kısıtlayıcı istikrar ve uyum programları geliştirmiştir. Bu kısıtlamalar önemli toplumsal sonuçların doğmasına ve bu kuruluşlara karşı toplumda büyük

tepkilerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Dolayısıyla, uluslararası kuruluşların yoksulluk konusundaki çalışmalarını bu çerçevede değerlendirmek gerekir. Türkiye’de yoksullukla ilgili çalışma, analiz ve veriler daha çok 2000’li yıllar sonrası daha sağlıklı sonuçlar vermektedir. Bunun nedeni ise TÜİK’in yoksullukla ilgili araştırma ve çalışmaları 2000 yılı sonrası hız kazanmıştır. Bunun sonucu olarak yoksullukla mücadele politika ve uygulamaları 2000 yılı sonrası incelemek daha verimli sonuçlar elde edilmesini sağlayacaktır. (Uzun, 2003:159).

Diğer bir uygulama, Birleşmiş Milletlere üye ülkeler tarafından “Sıfır Açlık” projesinin 2015 yılında kırsal bölgelerin hedef alınarak gerçekleştirilmesidir. Dünya gıda ve tarım otoriteleri tarafından, tarım üretiminin artırılması, kırsal kesimde yaşayan bireylerin yaşam kalitesini arttırmak ve geleceğe yönelik belirsizliklerin ortadan kaldırmaya yönelik olması öngörülmüştür. Özellikle kırsal kesimin üretiminin sürdürülebilirliği, yöresel ürünlerin coğrafi işaretlerle tescili ve korunması büyük önem taşımaktadır. (Arslaner, 2019, s.316)

Yoksullukla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında, gerek Türkiye gerekse Dünya’da ülkelerin kalkınma çerçevesinde eğitim odaklı çalışmaların ön planda olması gerekmektedir. Bir ülkenin eğitim seviyesini arttırmak diğer sosyal göstergelerin kendiliğinden iyileştirmesini sağlayacaktır. Bu ise ülkenin refah seviyesini ve gelir dağılımı adaletini sağlamada etkin bir görev sağlamaktadır. Ayrıca Türkiye’de yoksullukla mücadelede başarılı olabilmek, sorunun iyi anlaşılmasıyla mümkündür. Yoksulluğun derinliğine inilip genel geçerli politikalarla ziyade her kesime, her bölgeye özgü bir profil belirlenip ona göre tedbirlerin alınması gerekmektedir. Aynı zamanda doğrudan yardım olarak kabul edilen politikalar için yapılan harcamaların, sorunun kaynağına yönelik olan daha etkili alanlara aktarılmasıyla iyimser sonuçlar elde edilebilecektir.

Kaynakça

- Aktan, C.C. ve Vural, İ. Y. (2002). *Yoksulluk: Terminoloji, temel kavramlar ve ölçüm yöntemleri, Yoksullukla mücadele stratejileri*, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.
- Arpacıoğlu, Ö. ve Yıldırım, M. (2011).Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, s. 60-76.
- Arslaner, A. (2019), *Açlık ve Yoksullukla Mücadelede Etkili Bir Araç: Coğrafi İşaretler (CI’ler)*, 1. Uluslararası Malatya Uygulamalı Bilimler Kongresi, Kongre Kitabı, cilt 1, s. 316
- Aytaç, Ö. (2003): İ. Oğuz Akdemir, *Türkiye’de Yeni Kentli Yoksulluk Sorunu*, Yoksulluk Sempozyumu, Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayınları, 2.
- Doğan, E. (2014). *Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi*. Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Yayın, (2880).Cilt, s. 50-77
- Bhagwati, J. (1988). *Poverty and Public Policy*. World Development, 16(5), 539-555.
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (2013). *Güney’in Yükselişi: Farklılıklar Dünyasında İnsani Gelişme*. 2013 Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu. 15 Şubat 2019
Tarihindehttp://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/hdr2013.htmladresinden alınmıştır.
- Ceyhan T, (2018),Yoksulluğun Küresel görünümü ve Sosyal Politikalar Kapsamında Türkiye’de Yoksullukla Mücadele, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi*, 53 (1), s111-147
- Cox, Eli Po. (1975), Yoksulluk Nedir? Kimler Yoksuldur?, *Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi*, Çev: İnan Özalp, Sayı: 4
- Çelik K., Vural Y, Tuncer G.,(2017), Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluğun Genel Görünümü ve 2002 Sonrası Bir Değerlendirme, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.*, s.41-79
- Doğan, E. (2014), *Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi*, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Yayın No: 2880.
- Dumanlı, Recep.(1996) *Yoksulluk ve Türkiye’deki Boyutları*, Ankara: DPT Yayınları
- Drakakis, D. ve Drakakis, S. (1996), Less Developed Economies and Dependence The Global Economy in Transition, s. 215-238.
- Fırat, A. Serap, Yoksulluk, Kentlerde Suç Artışı ve Kent Merkezlerinde Özel Güvenlik Hizmetleri Verilmesi, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı 3, (2008), ss. 201-228.
- Field, Frank (1983). *The Minimum Wage*. London:, Policy Studies Institute.
- Fields,Garry S.(1994), Poverty and Income Distribution Data for Measuring Poverty and Inequality Changes in the Developing Countries, *Journal of Development Economics*, Vol.44, No.1, pp. 87-102.
- Gündoğan, N. (2008),Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele, *Ankara Sanayi Odası(ASO)*,OcakŞubat 2008, s.42 Dosya.pdf, Erişim Tarihi: 12.11.2018.
- İnsel, Ahmet (2005), Yoksulluk, Dışlanma ve STK’lar, *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, No 6, ss. 1–20.

- Kalaycıoğlu, S. ve Helga Rittersberger-Tılıç (2002),Yapısal Uyum Programlarıyla Ortaya Çıkan Yoksullukla Başetme Stratejileri, Kentleşme, Göç ve Yoksulluk - *Türk Sosyal Bilimler Derneği 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi*, Der: A. Alpay Dikmen, İmaj Yayıncılık, Ankara.
- Karakoyun, İ.(2013). Sosyal Yardımlar ve Yoksulluk, *Karacadağ Bölgesel Kalkınma*, 3 (4), 23-26
- Kumar, T.K., Gore, A.P., Sitaramam, V., (1996). *Journal of Statistical Planning and Inference*, 49:53-71.
- Mingione, E. (1996),*Urban Poverty in the Advanced Industrial World: Concepts, Analysis and Debate*, Urban Poverty and Underclass: A Reader, Ed: E. Mingione, Blackwell, Oxford.
- Öztornacı, B. ve Demirdöğen, A. (2015). Farklı Eşdeğerlik Ölçeklerine Göre Temel Yoksulluk Göstergelerinin Değişimi: Türkiye Örneği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 21 (1), 7-15.
- Sapancalı, F. (2001). Yeni Dünya Düzeni ve Küresel Yoksulluk, *Dokuz Eylül Üniversitesi S.B.E.Dergisi*, 3(2), ss. 115-140.
- Sarı Gerşil, G. ve Yeşilyurt, H. (2014). Küreselleşme Sürecinde Yoksulluk: Türkiye’de ve Dünyadaki Perspektifi, *International Conference on Eurasian Economies*, Makedonya, 1-9
- Sidney, M. S. (2009). *Poverty, Inequality and Social Exclusion, Theories of Urban Politics*, (Der. J. S. Davies and D. L. Imbroscio), Sage Publications, London.
- Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi Türkiye Ulusal Raporu,(2006),s.85
- Şenkal, A. (2007). *Küreselleşme sürecinde sosyal politika*. Alfa Basım Yayım Dağıtım. s. 392.
- Şenses, Fikret; (2003), *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Şenses, Fikret (2009). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*. (5. Baskı), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Taylor, P. G. (1991), *Social Change, Social Welfare and Social Science*, *University of Toronto Press, Toronto*.
- Tekeli, İ. (2000). *Kent Yoksulluğu ve Modernite ’nin Bu Soruya Yaklaşım Seçenekleri Üzerine, Yoksulluk*, (Der. M. Güvenç, ve A.H. Akder), Tesev Yayınları, İstanbul.
- TÜİK (2006a), *2005 Yoksulluk Çalışması Sonuçları*, TÜİK Haber Bülteni, Sayı: 208, 26 Aralık.
- TÜİK (2006), TÜİK (2009a), “*2009 Yoksulluk Çalışması Sonuçları*”, TÜİK Haber Bülteni, Sayı: 205, 1 Aralık.
- TÜİK (2010), *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Sonuçları, 2008*, TÜİK Haber Bülteni, Sayı: 134, 29 Temmuz
- TÜİK (2019), *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Sonuçları, 2018*, TÜİK Haber Bülteni, Sayı: 30755 18 Eylül
- United Nations Development Programme (UNDP) (2009), *Human Development Report 2009, Overcoming Barriers: Human Mobility and Development*, UNDP, USA.
- Uzun, A.M. (2003). Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 155-174.
- World Bank (2000), *World Development Report 2000/2001: Attacking Poverty*, *World Bank*, Washington, USA.

World Bank (2011), *World Development Report 2110/2012: Attacking Poverty*, World Bank, Washington, USA.